

tenta inæqualitate aliqua ex parte ipsorum Angelorum, et hoc etiam dici non potest. Quia illa inæqualitas, vel erat naturæ, vel meriti. Prior nec fuisset sufficiens, quia gloria non datur propter perfectionem naturæ, nec de facto talis inventa est inter Angelos, ut mali omnes fuerint natura imperfectiores, ut infra videbimus. Posterior item inæqualitas in primo instanti non fuit, quia vel omnes, vel nulli Angeli meritum aliquod gloriæ in primo instanti habuerunt. Et præterea illamet ratio diversæ distributionis repugnat assertioni contrariæ, quia si Angelis data est beatitudo ex meritis, non potuit in primo instanti conferri, ut in sequenti ratione probabitur.

9. *Probatum secundo ratione.*—Secundo ergo probatur hæc pars ratione simul, et auctoritate Patrum. Nam sancti Angeli aliquando fuerunt in via in statu merendi, et cum potestate, ac libertate peccandi; ergo quamdiu habuerunt hunc statum, non viderunt Deum; ergo neque in primo instanti habuerunt beatitudinem ultimam, nec viderunt Deum. Hæc ultima consequentia nota est ex dictis in priori puncto. Quia si in illo instanti vidissent Deum, semper, ac sine interruptione vidissent, ut ibi probatum est: nam quoad hoc eadem ratio est in omnibus Angelis. Quoniam necessitas permanendi in visione semel habita, ex natura illius visionis nascitur, et illam mutare miraculosum privilegium esset, quod sine fundamento fingere, sive in omnibus Angelis, sive in his potius quam in illis, vanum, et temerarium est. Si autem a primo instanti inclusive visionem habuissent, semper essent extra statum merendi, quia non habuissent fidem, neque aliquod principium meriti ex parte intellectus, et similiter essent extra statum, et possibilitatem peccandi: quia visio Dei intrinsece facit videntem impeccabilem; ut ex materia de Beatitudine suppono. Atque hæc ratio probat etiam primam consequentiam, quia potest asrendi visionem, eandemque merendi, formaliter ipsi visioni repugnat, quæ et fidem excludit, et ipsa intrinsece inamissibilis est.

10. *Suadet ex Patribus.*—Superest ergo, ut primum antecedens probemus. Et primo ostenditur ex Patribus dicentibus Angelos prius habuisse libertatem adhærendi Deo, vel avertendi se ab illo: Sanctos vero libere adhærendo Deo, necessitatem in eo permanendi obtinuisse. Ita sumitur ex Gelasio papa, in disput. contra Pelagium, dicente: *Angelos ad profectum conditos promerenda salutis æternæ, illa res indicat, quoniam si sic facti essent, ut ulterius ni-*

hil egerent, nulla pars eorum ullum posuisset defectum. Non enim in eis diversam naturam fuisse dicendum est. Quod testimonium nostram primam rationem confirmat, supponitque, sicut Angeli non fuerunt diversæ naturæ, utique quoad gradum essendi: ita nec in diverso gratiæ statu fuisse creatos. Ideoque subjungit: Unde ergo beati Angeli de perceptis gratiæ piæ devotionis officio, et non seipsos, sed potius ipsum præferendo convenienter auctorem, ad ejus perpetuitatem proficere, provehique merentur: inde isti, qui reprobi sunt de perceptis ingrati, debitumque negantes retracti sunt. Eandem sententiam tradit Gregorius papa, libm. 7, in Ezech. Natura angelica quando creata est liberum accepit, utrum vellet in humilitate persistere, et in Omnipotentis Dei conspectu permanere, an ad superbiam laberetur, et a beatitudine caderet: sed quia cadentibus aliis, sancti Angeli in sua beatitudine perstiterunt, hoc acceperunt in munere, ut jam cadere omnino non possent. Ubi non est cur difficultatem ingerat verbum perstiterunt in beatitudine: quia non indicat illam prius habuisse consummatam, sed inchoatam, seu non in re, sed in spe, dicunturque in illa perstitisse, quia in illa consummati, et perfecti sunt, vel quia in illa beatitudine viæ, et amore Dei pro tota viæ duratione perseverarunt, sicut e contrario mali dicuntur a beatitudine cecidisse, quia illa, quam habere potuissent, perpetuo privati sunt. Similia habet lib. 5, Moral., cap. 27, alias 28, et lib. 25, cap. 4, et lib. 27, cap. 23, alias 25.

11. *Accedunt alii Patres.*—Secundo probatur ex aliis Patribus, præter Augustinum: Damascenus enim, lib. 2, cap. 3, sic de Angelis scribit: *Sunt quidem illi natura ita comparati, ut ad malum ægre moveri, non tamen omnino non moveri possint, nunc vero ea jam conditione, ut ne viæ quidem moveri, atque inflecti queant. Quod tamen non eorum naturæ, sed gratiæ, eaque qua Deo unice bono adherent, constantia tribuendum est. Ubi ponderanda est illa particula, nunc vero ea jam conditione, etc.* Significat enim, prius aliam habuisse conditionem naturæ suæ consentaneam, postea vero adhærendo Deo, ad feliciorum et stabiliorem statum pervenisse. Idemque indicarunt Gregorius Nazianzenus, orat. 38, de Christi nativ., et Gregorius Nysenus, orat. 4, in orat. Dominic. Clarius vero Prosper, lib. 1, de Vita Contempl., cap. 3. *Voluntatis (inquit) sanctorum Angelorum fuit, quod malis sponte cadentibus, ipsi in sua dignitate manserunt: et divino justoque judicio accatum est, ut quæ fuit cum Deo suo manendi vo-*

luntas, fieret permanendi voluntaria, felixque necessitas. Et ideo quia nec peccaverunt unquam, nec peccare jam possunt, illius contemplatiæ vitæ semel facti participes, inexplebiliter auctorem beatitudinis suæ conspiciunt, ac merito suæ stabilitatis in æternum felices effecti, de sua permansione securi sunt. Nihil sane clarius, aut eloquentius dici poterat. Idem satis expresse habetur in lib. de Eccles. dogmat., c. 59 et 61. Et similia fere habet Fulgentius, lib. de Fide ad Petrum, cap. 3, et Isidorus, lib. 1, de summo Bono, cap. 10, et Anselmus, de Casu diaboli, cap. 6, 13, 14, 15 et 24. Sicut malus Angelus, ait, redire non potest, quia sola mala voluntas abest, ita bonus abire non potest, quia sola bona voluntas permansit. Idem sentit Rupertus, lib. de Timore Domini, cap. 7, ubi ait, omnes Angelos ita fuisse constitutos, ut in melius proficere haberent, et profecisse, qui bonam voluntatem habuerunt, et infra; factum esse, ait, inter eos judicium, et quia cum peccare possent, peccare noluerunt, in remunerationem accepisse ut jam peccare non possent.

12. *Probatum tertio ratione.*—Tertio probatur ex Augustino, libr. de Corrept. et Grat., cap. 10, dicente, *Deum sic ordinasse Angelorum, et hominum vitam, ut in ea prius ostenderet, quid posset liberum arbitrium, deinde quid posset suæ gratiæ beneficium.* In quibus verbis non expendimus modo, quo sensu accipiendum sit illud experimentum liberi arbitrii, id enim inferius suo loco exponemus: sed ponderamus tantum, Augustinum in hoc facere æquales omnes Angelos, non solum inter se, sed etiam cum primo homine. Ac proinde sicut, ex sententia Augustini, homo et Angeli, qui ceciderunt, fuerunt sine visione Dei creati et suæ libertati ad utrumlibet relictis, ita et cæteros Angelos sanctos. Unde de illis subdit paulo post: *Per liberum arbitrium (utique gratia adjutum) in veritate steterunt, eamque de suo casu nunquam futuro, certissimam scire meruerunt.* Hanc ergo certitudinem prius non habuerunt, ac proinde beati plene non fuerunt, utique per speciem, seu visionem Dei: nam sancti Angeli hanc certitudinem suæ permansione per speciem habent, ut statim adjungit. Unde addit de malis Angelis, fuisse quidem, prius quam caderent, aliquo modo beatos, sed non plene, quia de sua perseverantia certi non erant, quamvis neque casum præscirent. Et cap. 11, ait: *Sicut mali Angeli per liberum arbitrium ceciderunt, et beatitudinem amiserunt, ita sanctos Angelos per liberum arbitrium stelsisse, et hujus mansionis debitam mercedem*

meruisse. Tantam scilicet plenitudinem beatitudinis, qua illis certissimum sit semper se in illa esse mansuros, et similia fere habet l. 22, de Civit., cap. 1. Ubi de sanctis Angelis ait in summo bono perseverantibus, de sua permansione certitudine, tanquam suæ perseverantia præmium acceperunt. Ratio a priori ex parte Dei, ob quam Angeli non fuerunt a principio beati, quæ ex sola Dei providentia, et fine ab ipsa intento sumenda est. Nam ex parte Angelorum, quod a principio hanc beatitudinem non habuerint, sufficiens ratio est, quod nec connaturalis illis est, nec eorum naturæ debita. Igitur non habuerunt illam, quia illis data non est. Non est autem data, tum ut eorum liberum arbitrium prius probaretur: tum ut illam promereri possent.

13. *Augustini testimoniis in n. 2, satisfit.*—Ad priora ergo Augustini testimonia in contrarium inducta, Scotus, et nonnulli alii theologi, varias scientias matutinas in Angelis distinxerunt, ut defendant, omnes Angelos tam malos, quam bonos, habuisse in sua creatione aliquam scientiam matutinam, quæ visio Dei clara non sit. Sed non credo habere hoc fundamentum in Augustino, neque ad mentem ejus esse. Et ideo dico, Augustinum nullibi docuisse Angelos habuisse matutinam cognitionem in primo instanti suæ creationis, seu simul ac creati sunt: sed tantum quod illam in primo die habuerint, post primam vespertinam cognitionem, imo etiam post relationem ejus in Deum, ut accipitur ex Augustino, lib. 11, de Civit., cap. 7 et 9. Et in sequenti tractatu, lib. 1, circa finem ejus fuse declarabimus.

14. *Alia testimonia in n. 3 explicantur.*—Ad testimonia secundo loco inducta, respondetur, Augustinum loqui generali modo de beatitudine supernaturali, quæ in cognitione, et amore charitatis Dei consistit, præsertim si adjungatur innocentia, et potestas, ac facilitas carendi omni malo, si quis velit. Et hanc beatitudinem ponit in primo homine, et in malis Angelis ante peccatum, et satis Angelis in sua creatione majorem non tribuit. Ut evidenter explicuit in dicto loco de Correctione, et Gratia, qui est posterior cæteris, magisque elaboratus, et ideo per illum cætera explicanda sunt. Quamvis in aliis nullus etiam sit locus, qui huic sensui repugnet. Nam ubi docet, Angelos habuisse a principio beatitudinem, quam nos speramus, non loquitur de primo instanti creationis, sed absolute de principio rerum, satisque de primo die creationis verificari potest. Cum vero dicit, fuisse Angelos

creatos adhærentes Deo, et participes æternitatis, et factos esse immutabiles, ex dulcissima Dei contemplatione: verum quidem est, sed cum debito ordine, et modo intelligendum. Nam creati sunt Angeli sancti, adhærentes Deo per amorem, ut aliis locis capitibus sequentibus citandis docet. Et ex tunc participes æternitatis, vel fuerunt, vel esse perfectius potuerunt, quia in illa dilectione potuerunt, et perpetuo manere, et in ea proficere: et ita profecerunt usque ad contemplationem visionis Dei, per quam æternitatis participes complete facti sunt. Non est autem necesse, quod in uno instanti hoc totum factum sit: neque id docet Augustinus, sed quia brevissima mora, et quasi continenter factum est, ideo per modum unius commemoratur. Et ita est etiam accipienda illa sententia Gennadii dicentis; Angelos perseverare in beatitudine, in qua creati sunt, quia fuit quasi una beatitudo per modum viæ, et termini, ad quem brevissime, et sine interruptione (ut sic dicam) perventum est: et ideo dicitur eadem, differens tanquam perfectum et imperfectum, sicut gratia, et charitas viæ est eadem.

15. *Ad alia Augustini loca in num. 4.*—Ad tertium ex lib. 11, de Civit., cap. 9, ubi ait Augustinus, sanctos Angelos nunquam esse peregrinos a Domino, Ludovicus Vives ibi concedit sanctos Angelos semper vidisse Deum, sed longe verius est, ut optime respondent Vasquez, sensum Augustini esse, nunquam fuisse peregrinos, id est, elongatos a Deo, seu extra ejus amicitiam, et familiaritatem extitisse. Neque necesse est, ut verbum *peregrinandi* eodem modo ab Augustino acceptum sit, quo illo usus est Paulus, quia uterque usus metaphoricus est, et potest variis modis accipi. Nam et filius Prodigus peregre profectus a patre dicitur Matth. et Luc. 15, quando ab illo peccando recessit. Et ipse Augustinus, c. 11, videtur exponere, dum ait, sanctos Angelos nunquam fuisse tenebras, sed simul, ut facti sunt, *lucem fuisse factos. Illuminati*, inquit, *ut sapienter beateque viverent.* Sed qualis illuminatio fuerit, statim declarat, dicens: *Ab hac illuminatione aversi quidam Angeli.* Fuit ergo illa illuminatio communis omnibus Angelis, et talis, ut multi ab illa averti potuerint: non erat ergo visio beata. Et de aversis addit: *Non obtinuerunt excellentiam sapientis, beateque vitæ;* ergo hanc etiam alii nondum acceperant. Et ita in fine capituli, et in 12, explicat beatitudinem, in qua omnes Angeli creati sunt modo supra declarato. Ad confirmationem res-

pondeo, nunquam Augustinum definite affirmasse, sanctos Angelos a principio de sua perseverantia fuisse præcios, et securos, sed ad summum in libris de Civitate, et super Genesim, quæstionem illam sæpius ventilasse, et dubium se ostendisse. Tamen in lib. de Correp. et Grat., plane docuisse, non habuisse sanctos Angelos certitudinem præscientiæ de sua perseverantia, nisi tantum spei: et in aliis locis in hoc etiam magis inclinatur, docens, omnes Angelos tam bonos, quam malos fuisse æquales in principio in modo beatitudinis imperfectæ, et in hac certitudine lapsus, vel perseverantiæ suæ, ut videri potest in eisdem locis, et lib. 12, de Civit., cap. 9.

16. *Dissolvitur ultima ratio ibidem addita.*—Tandem ad ultimam rationem negandum est antecedens, nam etiam in Angelis necessaria est aliqua successio inter meritum, et præmium beatitudinis, ut in sequentibus ostendemus. Præterquam quod etiam incertum est, an in primo instanti Angeli potuerunt mereri, vel an sufficienter illam meruerint, quæ omnia in sequentibus tractanda sunt.

CAPUT III.

UTRUM OMNES ANGELI FUERINT ALIQUANDO IN VIA, IN STATU GRATIÆ, ET SANCTITATIS.

1. *Angeli omnes aliquando sine peccato fuerunt.*—Imo omnes prædestinati fuerunt in via sancti.—In hoc puncto supponimus imprimis, omnes Angelos in via fuisse aliquando innocentes, et sine peccato, nam de sanctis Angelis id certum est, et de malis in lib. 7, id ostendemus, et ex dicendis in hoc capite constabit. Et a fortiori potest conjectura ostendi: nam si Deus creavit naturam humanam innocentem, prius quam peccaret, multo certe magis totam angelicam. Deinde suppono, omnes celestes Angelos, qui in termino vitam æternam consecuti sunt, fuisse in via aliquando sanctos, et consequenter habuisse illam Spiritus sancti gratiam, per quam formaliter sanctificatio fit. Hoc necessaria illatione concluditur ex duobus principiis in duobus præcedentibus capitibus positis. Unum est, Angelos sanctos per merita sua ad illum gloriæ statum pervenisse. Hoc enim aperte docent Patres superiori capite allegati, idemque sonant Scripturæ, et inferius ex professo tractandum est. Aliud principium est, neminem posse gloriam simpliciter mereri, id est, de condigno, nisi sit per gratiam sanctificatus. Nam hoc principium de hominibus

certum est, diximus autem, eandem necessitatem gratiæ esse in Angelis ad ea præcipue, quæ per se ad supernaturalem ordinem pertinent, et quasi ex natura rei in tali ordine postulantur: hujusmodi enim est necessitas gratiæ ad gloriam promerendam.

2. *Pars affirmans quæstionis non liquet ex Scriptura.*—Tota ergo difficultas superest de Angelis malis, quia quod illi fuerint aliquando in gratia, nec possumus ex Scriptura sufficienter colligere, nec ratione convincere efficaci. Prior pars ostenditur, quia quatuor præcipue testimoniis id probari solet. Primum est illud Isaïæ 14: *Quomodo cecidisti de celo Lucifer, qui mane oriebaris?* usque ad illud, *similis ero Altissimo.* At hic locus non cogit: tum quia probabilis forte est, in illo non esse ad litteram sermonem de Angelo, sed de Rege Babylonico Nabuchodonosor. Tum etiam, quia de Angelo etiam intellecta verba illa, non indicant statum gratiæ, sed creationem Angeli in cælo, qui Lucifer dici potuit, propter naturæ excellentiam, et mane ortus, vel propter eandem ante omnia fortasse in dignitate naturæ creatus est. Secundum testimonium est Ezechiel. 28: *Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia, et decore, in deliciis paradisi fuisti,* etc. Et infra: *Tu Cherub extensus, et protegens, et posuisti in monte sancto meo, in medio lapidum ignitorum ambulasti.* Perfectus in vis tuis a die conditionis tuæ. Hæc autem verba etiam de Angelo intellecta, metaphorica sunt, et de naturali excellentia explicari possunt: ut ea exponit Altissiodorensis, lib. 2, sum. tract. 1, c. 1, et præterea non cogunt, quia in illo capite de quodam Rege Tyri ad litteram loquitur propheta, ut constat ex initio capituli, et discursu ejus, et communi expositione.

3. *Alia loca expenduntur.*—Tertium testimonium est illud, Joannis 8, ubi Dominus de diabolo dicit, *ille in veritate non stetit.* Nam verbum *stetit*, indicat in veritate fuisse, non tamen in ea permansisse: esse autem in veritate, idem est, quod esse in justitia, et sanctitate. Hoc vero testimonium, licet volenti illud acceptare probabile sit, non tamen cogit; tum quia verbum, *in veritate*, de virtute speciali veracitatis, cui mendacium obstat, sufficienter exponitur: imo videtur hic sensus maxime litteralis. Nam statim Christus adjungit: *Quia non est veritas in eo, cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax est,* etc. At mendacium veracitati opponitur; ergo de hac veritate Christus fuerat locutus. Veracitas au-

tem virtus est moralis, et naturalis; ergo ut aliquando diabolus fuerit in veritate, satis est quod naturalem rectitudinem, et veritatem habuerit aliquando, etiamsi gratiam sanctificantem nunquam habuerit. Tum etiam, quia nec verbum, *stetit*, cogit, ut dicamus aliquando fuisse veracem, rectum, aut innocentem: quia verbum, *stetit*, non semper dicit relationem ad præteritum statum, sicut verbum perseverandi: sed interdum significat idem quod *fuit*, ut Psalm. 1. *In via peccatorum non stetit*, vel opponitur casui, ita ut idem sit stare, quod non cadere juxta illud ad Rom. 14. *Domino suo stat, aut cadit.* Quartum testimonium est Judæ Apostoli in sua Epistola: *Angelos, qui non servaverant suum principatum, sed dereliquerunt suum domicilium.* Sed hoc minus quam cætera urget, quia nec nomen, *principatus*, nec nomen, *domicilii*, statum gratiæ proprie significat, nec ratio ulla nos obligat, ut ita metaphoram interpretemur. Quia dici potest Angelus malus non servasse suum principatum, quia majorem excellentiam appetiit, quam suæ dignitati naturali, quæ nomine *principatus*, significatur, deberetur, aut esset proportionata, et hoc modo deseruit suum domicilium, quia dixit: *In cælum conscendam, supra astra Dei exaltabo solium meum,* quæ omnia sine statu gratiæ facere, et dicere potuit.

4. *Nec item efficaciter ratione probatur.*—Altera pars de ratione probatur: quia imprimis nulla est ratio convincens, Luciferum fuisse sine peccato aliquando, quia cum semper fuerit liber, semper potuit peccare, unde per rationem sciri non potest, non semper peccasse: præsertim cum 1, Joann. 3, dicatur, *diabolus ab initio peccat.* Secundo quia licet supponamus aliquando, id est, in primo instanti suæ creationis fuisse innocentem, et sine peccato, non sequitur tunc fuisse in gratia, quia potuit esse in sola rectitudine naturali, ut multi volunt. In secundo autem instanti peccare potuit, imo peccavit, ut videbimus; ergo tunc etiam non habuit gratiam. At via ejus non amplius duravit, ut etiam videbimus, in libro septimo, ergo non potest ratione constare, quod aliquando in via gratiam habuerit. Nec ex sanctis Angelis sumitur efficax argumentum: tum quia Angeli mali non indigerunt gratia, ut mali fierent, et demererentur, sicut boni indigerunt illa ad merendum. Tum præcipue, quia potuit gratia offerri omnibus in secundo instanti, ut eam sua libera dispositione, et acceptance inciperent, et quidam illam libere acceptare, alii repudiare potuerunt, et ita servata æqua-